

УДК 321:341.384(477)

Наталія Українець

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ТА НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Анотація. У статті окреслено значення новітніх інформаційно-комунікативних технологій у культурній сфері, їх роль у реституційних процесах, пов'язаних з культурними цінностями, а також збереженням та охороною культурної спадщини України.

Ключові слова: державна політика у сфері культури, реституція культурних цінностей, електронна база даних.

Аннотація. Показана значимість нових інформаційно-комунікативних технологій в культурній сфері, їх роль в реституційних процесах, збереженні та охороні культурного насліддя України.

Ключевые слова: государственная политика в сфере культуры, реституция культурных ценностей, электронная база данных.

Summary. The article emphasized the importance of new information and communication technologies in the cultural sphere, their role in restorative processes associated with cultural values and the preservation and protection of cultural heritage of Ukraine.

Keywords: government policy in the field of culture, restitution of cultural property, electronic database.

Мета та актуальність дослідження. Метою дослідження є висвітлення ролі новітніх інформаційно-комунікативних технологій у процесі реституції культурних цінностей.

Проблема повернення культурних цінностей в Україну є надзвичайно актуальною. Це тривалий процес, що корелюється значною мірою стратегією культурної політики на сучасному етапі. Тому першорядну роль у визначенні реституційних орієнтирів мають посідати виявлення і наукове дослідження пам'яток, а також внесення відповідних пропозицій щодо взяття їх на державний облік, розробка цільових і комплексних програм, концепцій та рекомендацій щодо збереження і використання, створення комп'ютерно-інформаційного банку даних про ці пам'ятки, електронних каталогів втрачених або зниклих творів мистецтва і культури. Саме в цьому контексті важливість впровадження єдиного державного реєстру на втрачені Україною культурні цінності не викликає жодних сумнівів.

Огляд останніх досліджень. Аналіз українських і зарубіжних джерел у тій її частині, яка стосується новітніх інформаційно-комунікативних технологій у сфері реституції культурних цінностей, показує не лише помітну диспропорцію дослідницьких інтересів у цій проблематиці, а й існування лакун, які все ще потребують наукового заповнення.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років в Україні було розроблено та опрацьовується проект Розпорядження Кабінету Міністрів України про “Порядок ведення Єдиної електронної бази даних втрачених музеями і бібліотеками України культурних цінностей під час, внаслідок Другої світової війни”, головною метою ведення якої є централізований збір інформації щодо втрачених українських культурних цінностей, що дозволить здійснювати їх системний, спрямований і ефективний пошук за межами України [1]. Наголошувалося й те, що на сьогодні в Україні не існує централізованих уточнених даних щодо культурних цінностей, втрачених у ході війни та в повоєнні роки. Варто зазначити, що проект про створення Єдиної бази даних (проекти на погодження до Кабінету Міністрів України надсилали у 2006 — 2008, 2007—2009, 2008—2010 роках.) передбачав створення електронної бази у три етапи, серед яких розробка програмного продукту, впровадження самої бази даних, розробка порталу (web-сайту). Координатором дій з ведення цієї бази даних визначено Міністерство культури і туризму України, де свою роль відіграє і спеціалізований орган — Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України.

Протягом 2006 — 2009 років, процес ство-

рення Єдиної електронної бази даних втрат активізувався. Але цей процес є тривалим, бо на шляху його реалізації стоїть багато перешкод: недостатнє матеріально-технічне забезпечення, нестача професійних кадрів, затримки із розсекреченням архівних джерел тощо. Крім того, відповідно до низки Програм діяльності Кабінету Міністрів України “Відкритість, дієвість, результативність”, а також “Назустріч людям”, передбачалося розв’язання гострих культурницьких проблем. Так, відповідно до останньої, схваленої Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2005 р. № 2426–IV, Уряд має забезпечити створення реєстру найвизначніших культурних цінностей, що перебувають за кордоном, та вжиття заходів для їх повернення в Україну.

Як було зазначено в Доповідній записці першого заступника Міністра культури і туризму України В. В. Корнієнко до Кабінету Міністрів (лист № 10-4424/13 від 16.06.2005 р.): “Створенню реєстру культурних цінностей, що перебувають за кордоном (передбачено Програмою діяльності Кабінету Міністрів України “Назустріч людям”) має передувати утворення Єдиної електронної бази даних про втрачені музеями і бібліотеками України під час, внаслідок Другої світової війни та в наступні роки культурні цінності. Ця своєрідна ревізія уможливить здійснення системного та більш спрямованого пошуку культурних цінностей за кордоном, що в кінцевому результаті призведе до створення згаданого реєстру. Такий шлях дозволить уникнути зайвого фінансового навантаження на Державний бюджет України” [2].

Поки наша держава перебуває ще в стані розробки таких електронних баз даних, провідними країнами Європи вже давно проведені підрахунки і повною мірою діють відповідні електронні ресурси, а у РФ каталог втрат культурних цінностей налічує вже десятки томів. Наприклад, у Німеччині вже давно функціонує Інтернет-база даних Координаційної установи з питань пошуку втрачених культурних цінностей (веб-сторінка www.lostart.de), що є спільним проектом Уряду та федеральних земель ФРН і досить ефективно займається збором інформації про культурні цінності,

що зникли під час націонал-соціалістичної диктатури у Німеччині та Другої світової війни (конфісковані, вивезені та незаконно відібрані у власників) [3].

У цьому банку даних зібрана інформація про культурні цінності:

- які вважаються зниклими (т. зв. “Пошукові повідомлення”);
- власники яких розшуковуються (т. зв. “Повідомлення про знахідки”).

Так, станом на квітень 2004 р. цей банк даних нараховував близько 70 тис. пошукових повідомлень (які проводяться по 300 музеях, бібліотеках і архівах ФРН та по 200 приватних особах) та 6 тис. повідомлень про знахідки. 28 квітня 2004 р. у цей банк даних, на альтруїстичних засадах з боку ФРН, було додано понад 7 тис. найменувань культурних цінностей, що були переміщені з території України під час війни [3].

У Сполучених Штатах Америки створено і діє “Центральний реєстр з питань втраченої культурної спадщини 1933–1945 рр.” (<http://www.lootedart.com>), що є центральним сховищем інформації про нацистські грабунки й сучасні зусилля з дослідження і розв’язання всіх питань, що залишилися досі не вирішеними в цій сфері. Центральний реєстр був створений з ініціативи Комісії з трофейного мистецтва у Європі. Комісія є некомерційним представницьким органом у Європі, яка веде політичні перемовини щодо процедур повернення, допомагає постраждалим сім’ям у виявленні та поверненні пограбованих культурних цінностей, дає вказівки й надає інформацію з цього питання всім установам і урядам різних країн світу [4].

Робота Центрального реєстру включає в себе документування долі родинних цінностей, творів мистецтва, моніторинг ступеня реалізації принципів політики відповідних установ у цій сфері, проведення оригінальних досліджень і публікації первинних джерел з “культурного” грабунку Європи в період нацизму. Інформаційна база даних містить інформацію і документацію з 49 країн (включаючи Україну), зокрема закони і політичні рішення у цій сфері, доповіді і публікації, архівні записи та інші ресурси, поточні справи і відповідні веб-

сайти. Електронний ресурс містить відомості про більш ніж 25 тис. об'єктів культурної спадщини (картини, малюнки, антикваріат, юдаїку і т. ін.) — пограбованих або зниклих безвісти більш ніж з 15 країн світу [4].

Британський уряд створив електронну базу даних з пошуку викрадених скарбів мистецтва і артефактів з метою перешкодити незаконній торгівлі старожитностями, регулярно доповнюючи цю електронну систему для моніторингу та відстеження викрадених творів. На думку посадовців, така база даних забезпечує найновішу інформацію про культурні цінності, викрадені з будь-якої країни світу й одразу інформує поліцію, Інтерпол та дилерів [5].

У Японії відповідно до “Закону Японії про захист культурних надбань” також створено

електронну “Базу даних Національних скарбів Японії” (<http://www.bunka.go.jp>), а також Азійсько-Тихоокеанську базу даних про охорону нематеріальної культурної спадщини (Asia-Pacific Database on Intangible Cultural Heritage) (ICH) (<http://www.accu.or.jp>) [6; 7].

Висновок. Україна має також запозичити позитивний досвід зарубіжних країн у використанні новітніх інформаційно-комунікативних технологій й у сфері охорони і збереження культурної спадщини України. Саме тому слід ввести в дію таку базу в нашій державі, враховуючи й те, що цією Єдиною електронною базою зможуть користуватися не лише відповідні центральні органи виконавчої влади України, а й обласні структурні підрозділи, управління культури тощо.

Література:

1. Галузевий державний архів Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через Державний кордон України. – Спр. 03–1/5. Міжвідомча рада з питань переміщення культурних цінностей. – н/н.
2. Галузевий державний архів Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через Державний кордон України. – Спр. 00–10. Державні програми. – н/н.
3. Галузевий державний архів Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через Державний кордон України. – Спр. 23–13/1. 4,5 засідання. Протокол Українсько-Німецької комісії. – н/н.
4. The Central Registry of Information on Looted Cultural Property 1933–1945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <[http://www.lootedart.com/about.htm](http://www.http://www.lootedart.com/about.htm)>. Дата доступу: 04.05.2010.
5. UK database to track stolen art treasures [Електронний ресурс] // Museum security organization. – Режим доступу: <<http://www.museum-security.org/03/057.html>>. Дата доступу: 21.04.2010.
6. National Treasures of Japan [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/National_Treasures_of_Japan>. Дата доступу: 04.05.2010.
7. Asia-Pacific Database on Intangible Cultural Heritage (ICH) // Asia-Pacific Cultural Center for UNESCO (ACCU). – Режим доступу: <<http://www.http://www.museum-security.org/03/057.html>>. Дата доступу: 04.05.2010.